

Буюк ажгодимиз Амир Темур таваллудининг 685 йиллиги



Юксак маданият ва санъат раҳнамоси

Ўтмишию келажаги буюк ҳалқ эканимизнинг яна бир исботи, улуғ соҳибқирон бобомизнинг жаҳоншумул довруғи, дунёнинг энг құдратли давлатларидан бирига асос соглан, холис тадқиқоти олимлар таъбири билан айтганда "...Доро, Искандар, Цезар салоҳиятига тент ёки уларнинг барини ортда қолдирувчи буюк ишни амалга ошиорлган" бекінес, бетакрор салоҳият әгасининг ворислари эканлигимиздир. Баски, не-не алломалар юртида яшаш, уларнинг ишларини давом эттириш улкан шарафдир. Соҳибқирон бобомизнинг улуг давлатчилик сиёсати, бошқарув салоҳияти, санъат дараҗасидаги бунёдкорлығи, ҳар соҳада юксак маданиятилиги жаҳоннинг күргина мамлакатларida тан олинган, "Темур тузуқлари"дан кўлланма сифатида фойдаланилган.

Ўзбекистон ҳалқ ёзувчиси, темур-

шунос олим Мухаммад Алиниңг ушбу мулоҳазалари фикримиз далилларид: "Соҳибқирон Амир Темур шахсијати жаҳон тарихида жуда кам учрайдиган ҳодисадир... Амир Темур, энг аввало, мустақил Турон давлатини тузган ватанпарвар, буюк давлат арбоби, Ватанимизни (нафақат ватанимиз, балки қатор хориж мамлакатларини) мүғул босқинчиларидан озод этган ҳалқ қаҳрамонидир. ...Амир Темур узокни кўра оладиган мөхир дипломат сифатида ҳам тарихда чукур из колдириди. Ўша йилларда дунёнинг энг чеккаси ҳисобланган Испания мамлакати кироли Энрико III, Франция кироли Карл VI, Англия қироли Генрих VI, саройларига алоқалар боғлаш учун элчилар йўллади... Ўз навбатида испан, француз, инглиз, хитой ва бошқа хорижий мамлакатлар элчилари унинг саройига

тез-тез ташриф буюриб туришарди..." Кискаси, дунёнинг энг машҳур тарихи олимлари, алломалари търифлаганидек, буюк сарқарда, адолатли давлатбоши, жонбоз бунёдкор, илм-ған, санъат ва маданият, адабёт ҳомийси, ҳалқпарвар, мөхир дипломат бўлган бобоқалонимизнинг ибратли амаллари бугунги кунимизда ҳам Янгилаштган Ўзбекистонимизда қад ростлаб, бўй кўрсатиб туриди. Буни қалбан хис килиш, фарҳу ифтиҳор этиш учун эса аждодларимиз каби юксак салоҳият, мънавият ва маданият соҳиби бўлиши керак. Шуқрки, шундай бетакрор инсоний фазилатлар бизга бегона эмас. Ҳар қандай шароитда ҳам турли соҳалардаги тараққиёт, ривожланиш, юқсанлиш давом этташтган юртимизни қадрлаш, унга муносиб бўла олиш ҳар биримизнинг эзгу мақсадимизга айланниши керак.

Сайёра РИХСИЕВА

Муносабат



"Мамлакат тан бўлса, сulton унинг жони..."

Ҳалқ орасига одамлар дардини билиш учун кирган подшоҳлар ҳакида қадимдан турли ривоятлар, эртак ва спектаклар мавжуд. Янги ҳақиқатларни, замон қаҳрамонларини яратиш эса замон одамларининг иши. Ўзбекистоннинг Иккичи Президенти янгиликлар ташаббускори, инновациян оғоялар тарғиботчиси, мухим фармонлар яратувчиси ва ижорчи Шавкат Мирзиёевни том мавжонда асримиз қаҳрамони дейиш мумкин.

Эл розилиги, ишислик, камбағаллик камайши учун ўртбогиша тақлифлар беришни ҳар бир зиёли, юраги йўғоқ инсон орзу қиласди. Кўламли лойиҳалар қатори президентнинг корт оралаб юриши, оддий инсон каби сухбат куришларида ярҳан тараққиёт, фарононик машъаласими кўриш мумкин. Мана, 2021 йил февраль ойида Фарғона водийси, Тошкент вилоятида афсоналар ҳақиқатта айланиб, дав-

лат раҳбари маҳаллабай кезиб, муаммоларни ўргана бошлади. Бу ҳар бир фуқаро, ўз фикрига эга инсоннинг ўзи сайлаган президентини, Ҳудонинг суйған бандасини оддий инсон киёфасиде кўриш орзуси бўлади ва бу кўнгилни эзгуликка чорлашга хизмат қиласди. Милионлаб қалблар орзусини рўёбга чиқариши биринчи қадамни ташлаган Муҳтарон Президентимиз қаҳрамон номига муносиб.

Ижодкор сифатида ўз фикримни баён этиши чоғланар эканман, ҳар бир маҳаллада камчилик борлигини айтишдан бошламоқчиман. Чунки янги маҳаллалар ва мансизлар очилиб бора-веради, муаммолар ечим топаверади. Инсон деган мураккаб мавжудот бугунги кунига шукрони келтириб, яна ҳам фарононик орзу киласди. Агар бизнинг маҳаллага, яънимик қўштироқ ичидаги "драматурглар маҳалласига" муҳтарам

юртбоши бошчилигида раҳбариёт ва холислар ташриф буюрганда ҳам камчиликлар бўлиши ва бунга сабабчилардан бири, аввало, ўзим эканлигимни тан олган бўлардим. Ҳар қандай соҳадаги этишмовчиликни биргаликда уюшиб бартараф этишимизга ишонаман.

Маҳаллалардаги кутилмаган учрашувларда ўртбошимиз ва бир аёл билан шундай сухбат бўлиб ўтди.

- Нега йиглағизис?
- Ҳафа қилишди одамларингиз... – деди аёл аранг ўзини тутиб.
- Улар учун мен узр сўрайман.
- Боламнинг битта орзуси сиз билан кўришиш...
- Болани ўзим назоратимга оламан. Мана, расмга тушдик. Расмни катта қилиб совға билан жўнатаман.

Давоми 2-саҳифада

Амир
Темур
ўгитлари:
» !

Бир ишга
киришишдан
олдин чиқиши
ўйлаб қўй...

Чин дўст улдирики,
дўстидан ҳеч қачон ранжи-
майди, агар ранжиса ҳам
узрини қабул қиласди.

Юз минг отлиқ аскар
қиёлмаган ишни бир тўғри
тадбир билан амалга оши-
риш мумкин.

Ҳоқимлару сипоҳдан қай бирининг ҳалқа
жабр-зулм етказганини эшитсан, уларга нис-
батан дарҳол адолату инсоф юзасидан чора
кўрдим...

» Ибтидой касб



Геологлар куни учун күргазма

» Давоми. Боши 1-саҳифада

Катта бошини кичик килиб, узр сўраганингликлари учун юртбошимизга яна ҳам хурматим ошиди. Бу инсоннинг қалби дарёлигидан, кенг феълигидан нишона. Кам маданиятидан одам бўлганда, “Уришиб кўйман, сизни уришганин”, дейиши мумкин эди.

Пахта кўччилигидан” озод бўлган болажонларимиз кўз ёши, талабаларимиз изтироблари ҳаққи-хурмати ва улкан лойихалар асосида метро куриш оркали узоғи яқин бўлаётган коракӯз ахлизимиз бахти учун ҳам, йўл куриш савобони олган, ҳалқ билан мулокот ўрнаттан ҳаққоний лидер Мұхтарам Президент атрофида жишилашиб, йўқни бор, борни минг килишишимиз инсоний бурч эканлигини ҳар бир оқил зиёли тушунишлари шарт! Қарорлар ижросининг таъминланиши, тараққиёт зиналаридан кўтарилаётганимиз, бўлаётган яхши ўзгаришларни кўриб-билиб, гувоҳи ва иштирокчиси бўлатуриб, ўз вақтида айтмаслик ҳам бефарқлик белгиси: эзгу изҳорларни хозир айтмасак, қачон айтамиш?

Устоzlаримиз кўп бор тақорллаганидек, “Ютуклар ўзимизни, камчилклар, муаммоларни гапириш керак”, дедилар юртбоши. Бу очиғ таңқидга йўл очилганидан дарак. Таңқиддан кўрксақ ривожлана олмаслигимизни хукуматбошининг ўзи айтганда бу халқни одлининг бошлашда ташланган энг катта қадам.

Зийрак инсон атрофида бўлаётган ўзгаришларни ўз вақтида айтила олувиши шахсdir. Юртнинг каттасию кичиги тадбиркорлик ва маънавият соҳасидаги туб ўзгаришларни тегран англаб етгани рост.

“Мамлакат тан бўлса, сulton унинг жони...”, деб ёзди ҳазрат Навоий. Президентимиз фаолиятида ўз аксины топаётган шубу ибраг мазнавият учун чиқарилаётган қарорларда чексиз имкониятларни ўзиганин очди. Споррга ёки бошқа бир соҳага ётибор берилганидек, санъатга, адабиётга, маънавиятга қаратилган ётибор миллат рухини юксалитища, миллий гурур шаклланишида мухим омил ҳисобланади.

Маънавиятимиз, маданиятизмиз қанақалигини билмоқчи бўлганлар 6108-сонли Президент Фармонига назар ташлашин! Аввало, бу фармон ёзувчи, шоир, драматург, санъаткорлар, адабиётчи, тилшунослар, журналист, профессор, устоzlарга муборак бўлсин. Энди “Маънавият 6108 даражада”, “Маданият 6108 даражада” деб кўксимилини кериб, мақтанин юрсак бўлади. Караптанинди, ковидланган хаволи кунларда ҳам бир зум диққати ҷағлийи жамиятнинг руҳий тўлғонишларига аҳамият берishi президентнинг олдинни кўра билиши, келажак ҳақида қайғуришида далаётдир.

Юртбоши олдинни кўрувчи донишманд сикатида “Ёшлини кўлидаги телефон кўпроқ эргаштириб кетаяпти,” дейа келажакка раҳна солаётган хавфдан оғоҳлантириди. Шубу нуткни ўшитган, фармонни ўхиган ҳар бир вижондли фуқаро “Эски услугуби ўзгартарилими ёки камситилишга кўнишиб, яшаб ўтиб кетаверамизим?”, қабилидаги саволларни, аввало, ўзига берishi лоиди. Янги театр пойдевори курилиши, янги кўйирчок театрлари курилиши ва бошқа қасблардан камситмаган холда Театр куни билан соҳа ходимларни табриклаганларни улкан ётиборнинг бир қисми хол.

Маданият соҳасидаги таълим даргоҳларига алоҳида тўхталиш замон талаби. Тан олини керак, маданият тизимидаги ўкув даргоҳларидан таълим сифати ҳамда назорати ҳалқ, таълимига қарангандан паст ва сифатиди. Якка дарслар назорати ҳанузгача ишлаб чиқилимаган. Имтихон арафасида кўпчилик ўкувчilar мутахассислик фани имтихонлари билан овора бўлиб, шубилан шугулланни, умумтальим фанларини унтишида. Ўқитувчilar орасида келишмовчилик ке-

Мұхтарам Президентимиз томонидан ўзиндан Республикасида апрель ойининг ҳар биринчи якшашаси – Геология соҳаси ходимлари куни этиб белгиланган.

Барчамига матбуумки, геологлик мураккаб ва машақатли қасблардан бири. У ер юзидаги энг кадимий қасблардан саналади. Ибтидой одам тошни ердан кўтариб, уни таёқ билан боғлашни ўйлаган пайдо бўлган.

Геолог табиатан экологидir. Чунки у хеч қачон табиатга заرار етказмайди ва барча тирик мавжуди-

дотларни ҳурмат килиш касбий фазилатига эга. Бу касб эгаларининг иши ер юзасидан, денгиз тубидан ёки кудукдан олинган тошларни ўрганиш ва таққослаш, намуналар олиш ва лаборатория тадқиқотларидан бошланади.

Геолог худудда фойдали қазилмалар борйўклигини, қайси бири, қандай жойлашгани ва уларнинг саноат ривоҳланиши канчалик мақсадга мувоғикини тушуниши керак. Геолог тадқиқоти ҳамдир, харитада фойдали қазилма конларини топади ва белгилайди, диаграм-

ма, ҳарита, режалар ва диаграммалар шаклида ўрганилаётган худуднинг “портретини” яратади.

Шубис Ўзбекистон давлат табиат музейи геология оид коллекциялари ва ноёб минералларидан фойдаланган холда кўргазма ташкил килди. Унга, айниқса, Ўзбекистон Миллий университети Геология факультети талабалари ва ёшлар катта қизикиши билдирилмоқда.

М.ШУКУРОВА, УРМАНОВА,
Ўзбекистон давлат табиат музейи
Геология ва география бўлими ходимлари



либ чиқади. Аслида келажакда ўша ўрганмаган билимни ўкувига кўпроқ аскотиши мумкин. Битирувчи санъатда ўз йўлини топа олмаган тақдирда бошка соҳанинг ҳам бошини тутолмай кўйнишларни аник.

Санъатнинг асоси ҳисобланган драматургиздан дарс берилшиларда шу йўнилиши туғатган, бирорта драма ёзган, ўзувларни уюшмаси аззоларни санъат таълим даргоҳларига жалб килиш керакдир. Бошка соҳадагилар бўйнилишдан юзаки,номига дарс берилшига йўл кўйилемаслик лозим.

Маданият тизимидаги таълим инспекцияси борми? Бор бўлса, фаолияти қай даражада? Виляоятларда таълим бошкармаси бўлиши керакми? Кўп саволлар жавобиз. Энди таңқиддан тақлифа ўтила. Бир ёклама қарашга эга тор фикри эмас, кенг дунёкаралши ёшларни кўйтириш учун маданият тизимидаги ўкув даргоҳларини ҳалқ таълимига ўтказиш ёки назоратни кўйтириш даркор. Маданият ўкув даргоҳларida жисмоний тарбия дарслари деярли бўлмайди, ўтилганлари ҳам талаб даражасида эмас. Спорт жихозларининг топилиши мумкин. Ҳалқ таълимида эса ҳар бир мактаб қайсирид спорти тури бўйича ихтисослашгандиги ва туманда ютуқка эришганлиги соғлом рақобат натижаси. Спортдан йирок, чинимаган авлод албатта букилишга мойил, руҳан ва мазнан барқамол бўлиши мушкул.

Баъзи жойларда ёзилмаган теорема амал қиласи: “Тизимда битта лидер, ташкилотчи бор, бошқаларга йўл берилмайди”. Мана шуби маданият соҳасидаги фармон ижроси таъминланса, анчагина бироркотик тўсікларга барҳам берилади. Юқоридаги фармонда маданият-мәърифий масалалар бўйича директор ўринбосарини худудий кенгашлар сайдлаши ҳам ароасат бўлиб қолмоқда. Амалдаги маданият-мәърифий масалалар бўйича директориша масаласида олишни кадрларни етиширишда масъул бўлиши керак. Табиий газ формуласини билмайди, газ корхонасида ишлайди. Лойиҳалаш ҳақида тушунчasi бор, этика-эстетика, маданият масаласида анча орқада.

Рахбарларнинг кабул самарадорлиги жадвалини яратиш ва уни амал ошириш таълифи ишлаб чиқиши ҳам максадга мувоғики. Мактаб директоридан тортиб кетта раҳбаргача ушбу қонидаларга амал қилинса, ҳалқ билан мулокот кўприги янада мустаҳкамланган, му-

етакчисига, на маънавият ва маърифат ишлари бўйича ўринбосарга чора кўрилди! Аслида, ўшалар ўкувчи тарбисига масъул ва бунинг учун каттагина маош оладиганлар. Улар биринчи галда мана шундай бетартибликлар бўлишининг олдини олиши чораларини кўриши керак эди. Конуноти ҳужжатлар ишларнда ҳам илм ва ижод билан шуғулланыётган, давлат бюджетидан катта маош олиб яшаётган юргари ўйоги одамларини ҳам кенг мазшабабли юргари ўйоги одамларни ҳам кетаётган.

Айтилган ҳар бир гап ўз исботи, факти билан гапирилса, маддохликка, носамимийликка йўйилмайди. Ҳудди маҳаллаларда ўргандек президентни вазирlikларга, бандларга кириб боришини хоҳлади одам. Драматургларга, бастикорларга театрларга, нахрётларда гонорар берилши яхши йўлга кўйилмаган. Ижодкорлар кутишига маҳкум ва сарсон-карғарон. (?) Вазирлар маҳкамаси, молиза-зирлиги, адлия вазирлиги оркали бу тизими ўйла кўйини керак. Кино соҳасидаги ҳалқи масаласи озми-кўпми конун доирасида амалга оширилишига эришилтани кувонарли ҳол.

Кискаси, ўзгариши килинши керак бўлган соҳадор таълимина. Бир кишилодаги пакта тозалаш заводида ишчиларнинг яримдан кўпли шуернинг мактабини тутагтган “мутахассислар”. Лекин мактабда “Мехнат” яни “Технология” дарсида ва заводнинг мактетидан ҳам фойдаланыётган, пакта тозалаш ҳақида ҳеч қанқа гап-сўз бўлмайди. Замон билан ҳамқадамлик ушбу мактабларда завод ҳақида маълумотлар берил боришиндан бошланниши керак эмасми?

Хаётимизга зарур ижтимон таъминотлар сув, газ, электр соҳасидаги ишлётганлар умрида кўлига китоб олмаганлар раҳбар. Бунда зиёлилар яна олдиннинг планга чиқиб, барча соҳалар каби шу йўналишдаги кадрларни етиширишда масъул бўлиши керак. Энди яхши ўйнишни кимни билдирилганда кўнглимдам хислар яна ҳам оловланишига ишонаман.

Шавуна камчилклар, тақлифар билдиришадан маъсадим нима? Мен ҳам президентимиз гояларига ҳамоҳанг яшаб, ёшларда миллий гурур туйтуларини жонлантириш, касбда садоқатни шакллантириш, бир жойни обод килиши, энга хизмат йўлида умримни бахшида килишиликни баён этиши ниятидаман. Минг истиҳола билан билдирилган тақлифларимни инобатта олишишга ишонаман.

Шавуна камчилклар, тақлифар билдиришадан маъсадим нима? Мен ҳам президентимиз гояларига ҳамоҳанг яшаб, ёшларда миллий гурур туйтуларини жонлантириш, касбда садоқатни шакллантириш, бир жойни обод килиши, энга хизмат йўлида умримни бахшида килишиликни баён этиши ниятидаман. Минг истиҳола билан билдирилган тақлифларимни инобатта олишишга ишонаман.

Кабул самарадорлиги жадвалида ҳафталик юритилади ва таркибга стационар, сайёр, онлайн, текширув, ташаббусига кўра қабуллар кириди. Шундай қилинса, одамларда “қачон маҳалламизга президент келади, ана ўшанда кўчумиз асфальтланади, уйимизга сув келади” деб ўтирадиган бокиманда кайфият йўқолади. Мақсадим шуки, юқоридаги муаммоларни ўзимизни бартараф эмасек, бирор келиб оғиримизни енгилатиб кетмайди.

Президентимиз сўзларини айлан келтираман: “Мана шу йўлларга ким жавоб бериши кепак? Қачон этик киясан?”
Бунга албатта биз, мутасаддилар жавоб беришмиз керак.

Прокуратураларга, солиқ бошқармалиги, уларнинг ҳар бир хоналарига китоб киритилди, маънавият киритилди. Лекин ўқимийтаги айримлар ҳамон хоналарига кимматбахо сувенирларни йўниш билан овора. Замонга бетаъсир, ўз филофидан чиқмайдиган, хонасида ўтировлиб, ходимларига чиқиб кетганини айтиб, бемалол нос, сигарета чекиб, телефона гаплашадиган майдага раҳбарларни креслога ёпишган каналага қиёсласа бўлади.

Сирдарё вилоятининг маркази Гулистон шаҳри темир йўл сабаб икига ажралган. “Махалла” дейилган кисмийнинг ахолиси ишга ёки арзимаган буюм учун ҳам километрча йўл босиб марказга, марказий бозорга тушнингга мажбур. Ҳам таракқиётдан, ҳам маънавиятдан ажралиб қолган. Катта-катта худудлар қаровсиз ахволда. Аслида инвестиция киритилиб қанчадан-канча иш ўринлари, маданият маскнолари яратилиб бўлади. Канализация, коммуникация қишлоқ даржаасида. Йил ўтган сайн бу ҳолат мутахассисларни бораверади. Чала иш қилиб кейин уни бутлагандан, бирданнга етук ишлган яхшидир балки?

Ахир, ёртаклардаги ҳаби ҳалқа яқин юртбошининг ўзи маҳаллаларга бораётган пайтда биз ишонган ҳоким ва унинг ўринбосарлари ободлик сарн ташаббус кўрсатишларига ҳалқ мухтож. Бу худудда кичик “сити” куришига барча шарт-шароитлар бор. Бунинг режаси ишлаб чиқилиб ҳаётга татбик қилинши керак. Қачонгача юқоридан келган бўйрукларни бажариш билангина умр ўтказилади! Ҳалқдардин олдиндан сезиш пайти келмадикман!

Шавуна камчилклар, тақлифар билдиришадан маъсадим нима? Мен ҳам президентимиз гояларига ҳамоҳанг яшаб, ёшларда миллий гурур туйтуларини жонлантириш, касбда садоқатни шакллантириш, бир жойни обод килиши, энга хизмат йўлида умримни бахшида килишиликни баён этиши ниятидаман. Минг истиҳола билан билдирилган тақлифларимни инобатта олишишга ишонаман.

Шавуна камчилклар, тақлифар билдиришадан маъсадим нима? Мен ҳам президентимиз гояларига ҳамоҳанг яшаб, ёшларда миллий гурур туйтуларини жонлантириш, касбда садоқатни шакллантириш, бир жойни обод килиши, энга хизмат йўлида умримни бахшида килишиликни баён этиши ниятидаман.

Ўзбектош ҚИЛИЧЕВ

» Тадбир

Зүкколар беллашуви



» Номоддий-маданий меросларимиз

Асрлар давомида тилдан-тилга күчиди кела-ётган халқ оғзаки ижоди намуналари бутунги ёш авлод тарбиясига ҳам мухим ахамиятта эга. Жумладан, халқ достонлари чукур тарихий илдизларга эт бўлиб, қаҳрамонлар жасорати ҳақидаги эртаклар, афсоналар, достонларни ўзбек, қорқалпок, қирғиз, туркманилар севиб тинглашган. Улар жангнома, тарихий, романтик, маший турмуш йўналишларида бўлган.

Достончилик санъати тарихи

Қаҳрамонлик достонларида халқнинг эрк, истиқлол, озодлик учун босқинчларга қарши курашлари акс этирилган. Жумладан, "Алломиш" қаҳрамонлик достонларидан биридир. Гўрўғининг жасорати ҳақидаги туркум достонлар эса Марказий Осиё ўқалалари яшови халқлар билан бирга татар, озарбайжон, грузин, туркел орасида ҳам кенг тарқалган. Фирдавсийнинг "Шоҳнома"си, "Жангнома Або Муслим", "Жангнома Амир Ҳамза", "Жангнома Жамшид", "Хушн", "Тўмарис" каби достонларда қаҳрамонларнинг тарихий ва афсонавий жанглардаги жасорати баён этиланган. Бахшилар репертуарларида ўтишида бўлиб ўтган воказе ва ходисалар, тарихий шахслар фаoliyati асосида яратилган достонлар ҳам мавжуд. Уларда тарихий ҳақиқат билан афсона, факт билан бадиён тўқума уйгунлашган. XX аср бошларда яратилган "Жиззах кўзғолони", "Мардикор" сингари достонларда бутун Туркистонни камбар олган 1916 йилти халқ кўзғолонлари воқеалари ўз аксии топган.

Ўзбек халқ достонларининг катта қисмени романтик достонлар ташкил этади. Улар сюжети ниҳоятда ўхшаш, одатда қаҳрамон гўзал қизга ошик бўлиб, сафарга отланади, гаройб ходисаларни бошидан кечиради, кийинчиликларни енгиз, ниҳоят ўз максадига зришади. Севги можаролари, саргузаштирилган таъсирига бўй "Кунтугумиши", "Соҳибкорон", "Орзугул", "Эрали билан Шерали" достонларида халқнинг маший турмуш билан боғлиқ қоекалар ҳижон килинади. Шунингдек, мумтоз шеърият намуналарининг халқ оғзаки ижоди билан ўйгунлашишидан юзага келган, янни ёзма адабиёт таъсирида яратилган тигитий достонлар ҳам анчигана. Мисол учун Алишер Навоий асрлари асосида яратилган "Фарҳод ва Ширин", "Лайли ва Мажнун", "Бахром ва Гуландом", шунингдек, "Юсуф ва Зулайҳо", "Рустами Достон", "Малика Дилюром" каби достонлар шулар жумласидан. Достон куйлаш ёки ижро этиш Сурхондарё, Қашқадарё, Ҳоразм, Самарқанд вилояларда кенг тарқалган.

Халқ орасидан Йўлдош булбул, Эргаш Жуманбулбул ўғли, Фозил Йўлдош ўғли, Пўлкан, Ислом шоир, Берди бахши, Бола бахши, Аҳмад бахши каби достон кўйловчилар етишиб чиқкан. Хотириас кучли Пўлкан шоир етишибдан ортиқ достонни ёд билирган.

Айрим достонлар ўн беш минг мисрагача шеърдан иборатлигини ҳисобга олсан, халқ бахшилари кучи хотира, ёдлаш ва эсда сақлаш қобилиятига эга бўлганлигини англаш кийин эмас. Мисол учун, Фозил Йўлдош ўғли 60 та, Эргаш Жуманбулбул ўғли 50 та достонни ёдан айти олган. Бахшиларнинг кўпчилиги нафақат достон куйлаш, балки уларни тўкиши салоҳитига ҳам эга.

Кишишлар соулларда достон тинглаш учун кечалар уюштирилган, тўй-қашамларда бахшилар достон кўйлаган. Одамлар бахшини тўрга ўтказиб, у кўйлаган достонларни

Бухоро вилояти кўзи ожизлар махсус кутубхонасида 2 апрель – Халқаро болалар китоби куни муносабати билан "Зўкколар беллашуви" ўтказилди.

Тадбирни кутубхона директори А.Ўроқов очиб, болаларни китобхонлик куни билан самимий кутлади. Кеччани олиб борган кутубхона ишлари бўйича директор ўринбосари М.Мухитдинова китоб ҳақида қизиқарли маълумотларни айтиб, барчани китобхонникача чорлади.

"Зўкколар беллашуви" да иштирокчилар 3 та шарт бўйича синовдан ўтишиди. Шартларни чақонлик ва зу-

колик билан бажарган қатнашчилар Амирбек Тўракулов "Энг фаол иштирокчи", Руслан Ҳамраев "Энг топқир иштирокчи", Бунёдбек Суннатулаев "Энг ёш иштирокчи", Дилнурда Жабборова "Энг зукко иштирокчи", Ҳулкар Тошева "Энг билимдан иштирокчи", Рушана Нуруллаева "Энг қувноқ иштирокчи" номинацияларини кўлга киритиб, фахрий ёрлик ва эсадлик совғалари билан тақдирланишиди.

Маржона КАРИМОВА,
бўлим мудириаси



» Видеоконференция

Мастьулият ва бурч

3 апрель куни Маданият вазири О.Назарбеков раҳбарлигига вазир ўринбосарлари, вазирлар марказий аппарат ходимлари, Коҳалтогиристон Республикаси Маданият вазирлари, тизимдаги республика ташкилотлари ҳамда худудлардаги вилоят маданият бошқармалари ходимлари иштирокида видеоконференция алоқа шаклида йигилиш бўлиб ўтди.



Унда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 26 майдаги "Маданият ва санъат соҳасининг жамият хаётидаги ўрни ва таъсирини янада ошириш тўғрисида"ти Фармони ҳамда "Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирлиги фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ти қарорлари ижроси муҳокама қилинди.

Кун тартибидан ўрин олган турли масалалар юзасидан амалга оширилган ишлар, шу билан бирга соҳадаги мавжуд муаммолар хусусида мутасадди ходимлар хисоботи ҳам тингланди.

О.Назарбеков ҳанузгача ижроси таъминланмай келаётган ишларни кисқа муддат ичидаги бартараф этиш бўйича кўрсатмалар берди, маданият ва санъат соҳасига қаратилган бутунги ётибордан оқилона фойдаланиш ҳар бир соҳа ходимининг кечиктириб бўйлас мазиғаси эканини алоҳида қайд этди.

Шунингдек, ҳар бир мутасадди маданият соҳасини ривожлантириш бора-сизда худудий ҳокимликлар билан келишган холда фаолият олиб бориш лозимлиги, жойлардаги маданият саройларини тубдан ислоҳ қилиш, соҳага иктидорли, тажрибали фидойи ва ватанпарвар ходимларни жалб этиши, уларнинг ривожлаши учун зарур шарт-шароитларни яратиб берниш, меҳнатига яраши ҳақ тўлаш ва рағбатлантириш кечиктириб бўйлас мазиғаси таъсисадан шаҳар ҳокимлиги томонидан.

» Вилоятда жадаллик

Жиззахда “РЕНЕССАНС” учқуни

Жорий йил 1 апрелида Жиззах шаҳридаги "Ўрда" экологи бўғига Президентимизнинг ёшлар билан ишлашни самарали ташкил этишида маданият, санъат, спорт, ахборот технологиялари, китоб ўқишига кизиқишини ошириш бўйича 5 та мухим ташаббуси жойларда жорий қилиш жараёнини тизимли ташкил этиш бўйича берган топшириги ижроси юзасидан шаҳар ҳокимлиги томонидан "Учинчина Ренесанс – ёшлар нигоҳида" ёшлар форуми ўтказилди.

Тадбирда Жиззах шаҳридаги барча таълим мусассасалари ўз ижод намуналари билан қатнашди.



Мехмонлар таълим мусассасалари томонидан ташкил этилган кўргазмаларни айланбди, шаҳар ёшлари ёришаётган ютуқлар ва мақсадлар билан яқиндан танишилди.

Жиззах эркин иқтисодий зонаси ҳудудидаги ҳамда воҳада янгидан фаолият бошлаган автомобил ишлаб чиқариш корхоналарининг маҳсулотлари ва янги авлод автомобиллари ёшларда катта кизиқиши ўйғотди.

Форумда шаҳар ҳокими ташаббуси билан қарий 400 миллион сўмлик мусиқа асбоблари, 136 nomdagi 2000 ga яқин китоб жамламаси ҳамда турли хилдаги спорт анжомлари барча таълим мусассасалари топширилди.

Шунингдек, "Ёшлар дафтари"га киритилган ёшлар учун Бандликка кўмаклашни маркази томонидан шаҳардаги бир катор бўш ўйрингилари тақлиф этилди. Вақтинча ишсиз ёшларнинг 6 нафари ёшлар жамгараси томонидан, как физиол банк кредити асосида, юқ ташиши мотоцикллари топширилди. 50 нафар турли олий ўкув юртларида таҳсил олаётган талаба ёшларнинг шартнома пуллари тўлаб берилди.

Форум вилоятлик шаҳарлик санъат усталини томонидан тайёрланган бадиий галаконцерт дастури билан янада қизғин ўтди. Тадбирда 2000 нафарга яқин шаҳар ёшлари иштирок этишиди.

Жиззах шаҳар ҳокимлиги Ахборот хизмати



Х.Н.КАРИМОВ,
Республика бахшичиллик
санъати тарихий
экспозицияси бўлими бошлиги

» Мутолаа ҳафталиги

Ўзбекистон китобхонлар юрти



"Китобхонлик ҳафталиги" доирасида Хазорасп туман қўзи ожизлар кутубхонаси ҳамда Ахборот кутубхона маркази ҳамкорлигидаги "Ўзбекистон китобхонлар юрти" шиори остила адабий кечада бўлиб ўтди.

Уни Хазорасп туман ҳокими Ўқтам Машарипов очиб, ҳар бир инсоннинг билими, дунёкараши такомиллашишида китобининг ўрни бекиёс эканлиги ва қай бир соҳа ёки касбни пухта эгаллаш лозим бўлар экан, бунда албатта китобларга таяниш, китоб инсоннинг эни яқин дўстси, маслаҳатиси, ақд чироти, билим манбаси сифатида қолиши, одамзод доим тафаккур килиши ва маърифатга интилиши лозимлигини таъкидлаб ўтди.

Шундан сўнг туманда фаолият юритаётган шоир ва ёш изжодкорлар томонидан китоб, она Ватанни тарннум этувчи шеърлар, монолог ва сажна кўринишлари намойиш этилди. Китоб ўқишига кизикуви, турилганлов ва тадбирларда фоал иштирок этиб келаётган ўқувчи-ёшлар туман ҳокими томонидан китоблар билан рағбатлантирилди. Шунингдек, Ахборот технологиялари асосида Хазорасп туман қўзи ожизлар кутубхонасининг китоблар тақдимоти ва "Китоб қўл гавҳари" мавзусида китоб кўргазмаси ташкил килинди. Тадбирда кўзи ожиз китобхонлар ҳам фарзандлари билан иштирок этилар.

ИАЛЛАЯРОВ,

Хазорасп туман қўзи ожизлар кутубхонаси мудири

» Ҳалқ оғзаки ижоди

Ўлану лапарларда анъана ва замонавийлик

Анъаналар халқимизнинг ўзи каби умрбоқий, меҳридарё ва жонбахшdir. Юртимизнинг ҳар бир гўшасида ўзига хос маросимлар, ои-ливий-машишӣ ва меҳнат билан боғлиқ анъаналар, момоларнинг меҳр булогидан қайнаб чиқсан оромбахш алла-ло, ўланлари мавжуд.



Ўзбек халқ қўшиқларининг ижро услуби ранг-баранглиги билан ажralib туради. Айтишув, терма, лапар, ялла, ёр-ёр сингари маросим қўшиқлари орасида ўланнинг ўзи ўрни бор...

Ўлан – туркӣ ҳалқларининг қўшиқчилик санъатидаги ўзига хос ижро услуби сифатида қадимий тарихга ега. У ўзбек халқ оғзаки ижоди намуналаридаги сўзни куйга солиб ижро этиш, яъни "қўшиқ" сўзининг синоними сифатида ҳам келишини кузатиш мумкин.

Ҳозирги вақтда ўлан жанридаги қўшиқларда ва уларнинг ижросида тўрли ўзгишлар ўрб бермоқда. Масалан, қадимидар Фарғона водийсида ўланлар маросим қўшиқларининг гултожи ҳисобланбди, яхши ривожланган. Филология фанлари доктори, профессор Маматкул Жўраевнинг ёзишича, "XX асрнинг 70-йилларида ҳам асосан "келин тушиб" ("киз кўйириш") тўйларида келин-куёв томон йигит-қизлари орасида худди лапарлар каби баҳслашув тарзида, баъзан меҳмондорчиларни ўтиришлари: базмлар, гапгаштакларда малакали ўланчилар томонидан тарафкашилар суслида ижро килинган". Ҳозирги пайтага қелиб эса никоҳ тўйи маросимида ўлан айтиш анъанаси унтилган, яъни мазкур жанрнинг маросим билан алокодорлиги тамоман узилган. Бутунга кунда ўланлар нафақат маросимларда, балки фольклор фестивалларда, байрам ва сайилларда ҳам ижро этилмоқда. Агар ўланлар халқ орасида ўтказиладиган никоҳ, суннат тўйлари, шунингдек, турли йигинларда ҳам ижро этилса, фольклор жамоалари мусиқа ва умумтаълим мактаблари, олий таълим мусасаслари қошида ҳам шакллантирилса, замонамизга мос, худудимизга хос ҳолатда ҳам шакллантирилса, устоз-шогирд анъанаси давом этирилиб, ўланчилар ҳам ёшларнинг кирикчилик уйотиб, баҳшичилик санъати каби ўз ўрнини тоғаси, айни муддоа бўлар эди.

Ўланнинг бутунги кунга қадар сакланниб, давом этиб келаётгани ҳам катта ютугимиздир. Номоддий маданий меросининг моддий маданий меросдан фарқланадиган хусусиятларидан бирош шундаки, унда шашварчилар, ҳаёт мослашиш, бир унинг муҳофазаси ва ўашвчанини таъминлашади. Шу маънода ўланларнинг ҳам ҳаётлиги сақланиб, ўқолиб кетишининг олди олинган. Ўланлар қайси даврда, қандай оҳангда, кималар томонидан ижро этилиши ёсан, ҳаётга мослашиб, маданий ва машишӣ ҳаётимизда ўз ўрнини топиб бораётгани учун муҳимдир.

Мазкур жанрнинг асосан никоҳ тўйи маросими билан боғлиқлиги, йигит ва қиз ёки ёркак ва аёлнинг тараф-тараф бўлиб айтиши, ижрони биринчи йигитлар бошлаб бериши, ижро тузилмасида бошлама ва хотима кисмлар мавжудлиги, ижро жараёнда бадиҳаётликининг устувор-



лиги каби белгиларга кўра бошқа жанрлар билан муштараклика газа. Узбек ўланчилигида ҳалқ лирикасига хос сўз кўллаш санъати, айтучилар орасида ўзаро муносабатлар, сўзни қадрлаш ва эъзолаш, ижроининг бадиий-эстетик қарашлари бир вақтда оидасини топган. Ўлан ижроининг эстетик қарашлари моҳиёти шундан иборатки, улар назидда ҳалқ ўланларини айтишдан асосий мақсад эл-юрт кўнглини күшлаш, яъни тингловишилар аудиториясига бадиий эстетик завък беришидир. Бунинг учун устоз ўланчилар анъанасини пухта ўзлаштириш, устоз-шогирд анъанасига содик қолиш, сўз қадriga этиш ва тилда мавжуд бўлган ҳар бир лигавий бирликин ўз ўрни ва вақтида ишлата бўлдиши мухим аҳамият касб этиади. Ўлан айтиётгандан ҳар бир ижрочи ўзининг сўзамолиги ва бадиҳаётлик иктидорини кўпроқ намойиш этиши, маънодор мисраларга бой матнларни кўйлаш орқали иккинчи ўлан айтучиларни ортада колдиришиша ҳаракат қиласиган. Натижада ижро жараёнда ритмнинг муттасил ўсбий бориши кузатилган. Ўзига хос оҳандорлик ва жозибали маромит риоя қилган ҳолда кўтаринки руҳда давом этирилган...

Йигит:

Сўзамоллик авлодиму қонимда бор,
Эл катори бир париваш ёнимда бор.
Сен менга-ю, мен сенга бўйлик интизор,
Кани ўлан айтшишайлик кўзи хумор.

Киз:

Хўл, оғажон, сиз у томон мен бу томон,
Мен розиман, сизман ўлан айтшишаман.
Ҳадигим бор, сиз мот бўйлик қолосиз,
Белик бўйлаб, Ойбарчиндан тортишаман.

Йигит:

Қураманинг урф-одати, мероси бор,
Юрагимнинг тубида бир яраси бор.
Кенг даврада ўлан айтсан маҳкам бўлар,
Айтинг, бундан бошқа яна қандай давоси бор?

Киз:

Оғажоним, ўзим сизга табиб бўйлай,
Исириклилар айлантириб кинна солай.
Қўришишдан ахолингиз сал оғир-ов,
Чидаб туринг, дардингизни ўзим олай.

Ўлан ижроичилиги анъанавийлашган ҳар бир худудда узоқ йиллар мобайнида ўзаро баҳсласиб келувчи ўланчи жуфтликлар мав-

жууд бўлган. Улардаги ижро ва ижоднинг бир вақтда оидаларни ошириши ҳам ўзига хос ҳодиса бўлиб, ҳозиржавоблик, сўзга чечанлик ва бадиҳаётликин талаб килган. Бадиҳаётлик, яъни ижро жараёнда ҳарфидан томонидан айттилган матн мазмунига мос ўланни ҳозиржавоблик ассошида тезлик билан тўқиб, ижро этиши ўланчиликнинг ўзига хос хусусиятларидан биридир. Ўланни маромига етказиб айтга оладиган чечан кишилар ҳалқ орасида "ўланчи", "оҳун", "чечан" деб аталаған. Даврада ўзаро тортишган ўлан айтиётгандаги иккиси киши: Йигит билан қиз, чол билан қамип эса "харфодш" дейилган. Туркӣ ҳалқларни оғзаки ижодидаги ижро усулига кўра, ўланга ўхшайдиган жанрлар – лапар, айтис, айтишув, ёр-ёр, ўлан ва елан каби ўзига хос милий анъаналарга егалиги билан фарқланиб туради. "Ўлан" атамасининг туркӣ ҳалқлар фольклоридан муйяни жанр номи сифатига кўлланилишида фарқли жихатлар мавжуд бўлиб, айрим ҳалқларда (масалан, қозоқларда) шеъриятнинг умумий атамаси тарзида ишлата, бошқаларда ҳалқ лирикаси тизимиға мансуб алоҳида жанр номи маъносини англатади. Бу тирадаги қўшиқлар орасида ўзининг ижро ўрни, усули, шеърий тузилиши ва моҳиятига кўра, ўзбек ўланларига энг яъни келдагидан ҳалқ оғзаки бадиий ижодидаги ижодида кене оммалашган "кора елен" бўлса, Ҳорзим вилоятида айтишув санъати чолгу созлари билан ижро этилади. Тошкент вилояти ўланлари эса чолгу созлариси ижро килинади.

Масалан, Тошкент вилоятининг Ангрен шаҳридан Турида Парадаев билан ижро этган ўланларимиз республикамизинг қатор танловларида эътироф этилган. Ўз навбатидан бу ижролар ўлан санъати ривожига муносиб хисса бўлиб қўшилганидан, келажак авлодда етказишида мухим аҳамият касб айтиётгандаги мансуннинг ўлан ва лапар ижроичиларининг республика қўрик-танловлари, анҷуман ва конференциялардаги мувафқияти иштирокимиз бунга ёрқин мисол бўлса.

Мамлакатимиз мустақилликка эришгандан кейин асрлар мобайнида кишилар қалбига эзгулинико ўзи этиб келган ўзбек фольклорини чукур ўрганиши, унинг бадиий жиҳатдан мукаммал наъмуналарини хотишига оидасини топганда ишланаётгандаги ижодидаги ижодида кене оммалашган "кора елен" бўлса, Ҳорзим вилоятида айтишув санъати чолгу созлари билан ижро этилади. Бу безак гиламга иккиси ўзбек-билимли олади.

Кимёхон КОСИМХОНОВА,
Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти магистранти

» Гиламчилик



Нақшларда акс этган эзгу ният

Гиламчилик – бадиий хунармандчиликнинг бир таромоги бўлиб, қадимдан чорчалик билан шугулланган кўчманчи қабилалар орасида кенг таркалган. Қўлда гилам тўқиши ўтра Осиёда, айниқса, Туркманистонда оммалашган. Мазкур хунар ниҳоятда сермаққат иш бўлганинг мавзусида ташкил килинди. Тадбирда кўзи ожиз китобхонлар ҳам фарзандлари билан иштирок этилар.

Ўзбекистонда жуда қадим замонларда ҳам гиламчилик билан шугулланган. Буни Хоразмдаги археолог изланнишлар пайтида (милоддан аввалги I минг йилликка мансуб) топилган гилам наунасидан ҳам билиш мумкин. Безакларда йўлбас, тур излари, олма гуллари, қалқон ва бошқа ўсимликлар ифодаланган бўлиб, айниқса, ҳайвон шоҳи кўп тасвирланган. Жумладан, марказининг нақши, ҳошия билан ўралгани, уларнинг аниқлиги, бетакор ва ранглар уйгунилиги ўтра Осиё гиламларининг бадиий қийматини осирган.

Воҳамизнинг Бахмал, Галлаорол, Зомин туманлари ахолиси ҳам гиламчилик билан шугулланган. Улар босма кигиз, содда тўқильтан олачалардан тортиб, тақир гилам, жулкурс ва майдага гиламчаларгача тайёрлашган. Бахмаллик гиламчилар вакиласи Яхшигул она Раҳимова ҳам ушбу хунарини қизлари, набираларига ўргатиб, авлоддан-авлодга ўтишига хисса кўшган.



– Гиламга тикирилган ҳар бир безак шаклиниг ўзига хос маъносин бор, – деди Яхшигул Раҳимованинг набираси Замира опа. – Масалан, "қўл калит" бир-бираға қараша-қарши туширилган шоҳдор қўчқор калласини эслатувчи шакл бўлиб, ухондан ўшиги дўстта очик, аёрга ёпиқлигини англатади. Куро гул бир-бираға занжирсизм шаклда чирмашбид кетган төг эчкисининг бурама шохини эслатади. Бу безак гиламга иккиси ўзбек-билимли олади.

Бутун Бахмал туманининг ўрай қишлоғидаги истиқомат қиуловчи Ўлжон опа Раҳимова онаси Яхшигул Раҳимованинг ишини давом этитирилди. Бир дона гиламни тўкишга тўрт кишининг меҳнати сингади.

Муҳаббат ДўЛИЕВА,
Жиззах вилоят тарихи ва маданият институти магистранти

» Танлов

**“Йиљинг
энг фаол
кутубхона-
чиши”**



2021 йил 30 март куни Хоразм вилоят кўзи ожизлар кутубхонаси Республика марказий кўзи ожизлар кутубхонаси ташабуси билан анъанавий равишда ўтиказиб келинётган “Йиљинг энг фаол кутубхоначиси” кўрик-танловининг 1-босқичи бўйлди.

Унда барча шахар ва туман кўзи ожизлар кутубхоналари мутахассислари катнашди. Танлов низомига кўра, уч шарт бўйича бел-

лашилди. Натижаларга кўра, Хоразм вилоят кўзи ожизлар кутубхонаси Республика марказий кўзи ожизлар кутубхонаси Замира Айтбоева 74 балл билан фахрли 1-уринни, Хонқа туман кўзи ожизлар кутубхонаси кутубхоначиси Диляноза Ибрегимова 72 балл билан 2-уринни, вилоят кўзи ожизлар кутубхонасининг китобларни саклаш бўйими етакчи мутахассиси Зулхумор Сапаева 66 балл билан учничи ўринни кўлга киритди.

Ролиблар вилоят кўзи ожизлар кутубхонаси томонидан фахрли ёрликлар ва кимматбаҳо совгалар билан тақдирландилар.

1-урин соҳибаси Замира Айтбоева республика босқичига йўлланма одди.

Ф.САИДНАЗАРОВА,

Хоразм вилоят кўзи ожизлар кутубхонаси ходими

» Эх!

Санъатдан “санъат” яратиб...

Бугун айрим санъат вакилларининг килаётган ишини кўриб, кўнглинг хира тортади.

Яқинда ижтимоний тармоқларда бир виdeo тарқалди. У анча оддин тинчбич кеттани воқеяга тегиши бўлиб, худди қачонлардир

хамма ерада шов-шувга айланган муаммони эндиликда силликлаб, “суваб кўйиш”га уринишдек туюляпти кишига. Эсингизда бўлса, бир неча ой аввал “Санъатдаги низо” мавзуси кўтарилиган эди. Унинг биринчи қисмидаги кўпчилик шоир сифатидаги таниған, кейинчалик актёrlини таъланган Аҳад Каюм танқид қилинди. Четдан қараган томошабин ўзига яраша мухлисига эга шахслар ҳақиқатдан урушатни деб ўйлашиб. Уларнинг бир-бiri билан даҳанаки жанг қилишгача боргани эса “ҳақиқий санъат усталири” эканликларини исботлаб берди.

Видеони кўтара экансар, унда Умид Искандаров “мен бу ишини пиар (ПР) учун кимладим” дейди. Ушбу вазиятдаги виждани тоза эканлигини таъкидлаб ўтаркан, ҳалим олдинги “позиция”да тургандек тутади ўзини. Бироқ воқея ва жараёнларни бошидан кузатиб келеттаган томошабин Аҳад Каюм билан Умид Искандаров эскидан қадрдан бўлганлигини, деб ярли 10 йillardа бери таниши эканлигини фаҳмлайди. Лекин шунгага қарамай яна саволлар куршовидаги колади. “Бу кўрсатилган томошалар, ҳалқни аҳмоқ қилиш кимга ва нима учун керак эди?”

Хар қандай масаланинг жавоби ўзида бўлганидек, бу саволнинг хуласаси ҳам охирги “видеозапис”да топила қолди. Яъни Аҳад Каюмнинг ўша роликда айтиб ўтган бир оғизигина гапи “саҳна ортини томошабин ўтибигора ҳавола этади”. “Олдинлари реклама учун 200-300 долларга чақиравшидари...”, ҳозир 2000-3000 долларга чақиравшидари...



Куни кечга телеканаллардан биррида дурдано фильмларимиздан “Маҳалла дув-дув гап” намойиш этилди. Ундағи маҳоратли санъаткорларимизнинг мохирона ҳаракатлари, ҳис-ҳаяжонлари юрак-юракларни ўзига мафтун этаркан, бутунги кундаги кино санъатимиз, актёrlаримиз кўриб юкорига эмас, пастлика тушиб кетмадиги дея иккимиздан қолади киши. Ўша даврларда ҳам машҳурлика иштишиш, даромад топиш деган тушунчалар мавжуд бўлгандир, бироқ муҳтарам устоз санъаткорларимиз ўз маҳоратидан усталик билан фойдаланиб, ҳалқни алдашмаган, кўзбўймачилик қилишмаган. Зоро, маҳорат бобида улардек санъат дарғалари балки юйда бир ёки марта дунёга келар. Эҳтимол, ўша вакълар санъатда “Юлдузлар даври” бўлгандир. Бироқ шуниси аенки, уларга мана шу миллатнинг олқиши, кўзига ёш олиб ижодини севиши, қаेрга боришиса, кучкоч очиб кутиб олиши кифоя эди. Улар ҳалқ ўтибогидан қолиши

бўлган биргэ ўз вижданини нафга сотидан ҳам кўришибган. Қалбида “ижодор – халққа хизмат қилиши керак”, деган шиор билан яшашибган. Ағуски, бугун аксини кузаттагандек, яъни ҳалқ ижодкорга хизмат қилиётгандек...

Ҳозирги томошабин эмоцияга бой, муаммоли жараёнларни кузатишга муккасидан кеттани чин. Чунки бирорининг муаммосини четдан турли кузатиш, унга “инсонийлик” билан ачинши кишига ҳузур бағислайди. Бу жаёнда кимнайдир қора қилиб, ўзини яхшилаётган ёки кўзга кўриниш учун турли телбанамо хатти-харакатлар билан ҳалқ оғзида қолишига уринёттаниларни ҳам, ағуски, кўрпимиз.

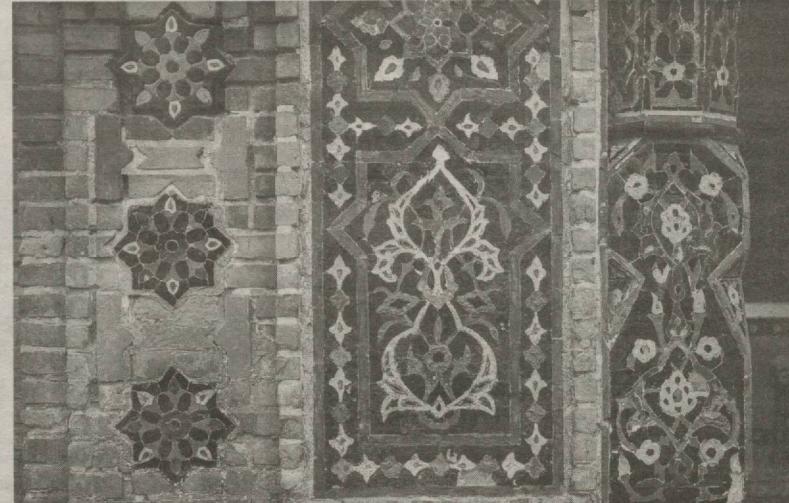
Ижодникин бурчи шундаки, у инсонийлик туйғуларни уйотиши, доим эзгулик тарқатиши ва ҳалолликка хизмат қилиши мозим. Ҳеч бир санъат асари ёки вакилийкӣ, юкоридаги бурчга амал қилмаган бўлса. Буни унутмаган санъаткор эл олдига чиқиб, сурбетлик қилишдан улади.

Қачонки санъат ёки ижод шахсий манфаат учун хизмат қиласи экан, бу ижодкорлик мөваси эмас, ҳудбиилик ҳосиласидир. Бундай асарлар остонондан чикмайди. Ўзига байроқ ясатиб олганлар эса, бора-бора ҳалқ ўтибогидан қолади. Юзга бўек чапламаган масҳарабозга айланади.

Тўғри, бузамон зайди. Бироқ “қандингни уч” дейдиган иш ҳам эмас.

Нима учун эндиликда биздан таниқли актёрлар, машҳур санъат вакиллари кам чиқапти? Ўзингизга бирор марта шундай савол берганимисиз? Нега хорижлик актёрлар нуғузли мукофотларга сазовор бўлишиб-то, бизнислар уни ташда ҳам кўришини орзу қилишибади? Нега ахир? Сабаби, бутун ўз мафтахи, ҳаменни ўтиётган “юлдузлар” кўпайиб бормокда. Улар ҳар қандай ҳолатда ҳам эл оғзига тушса бўлди.

» Маданий бойликларимиз



Накш чизгиларидағи ўтмиш

Хар бир мамлакатнинг жаҳондаги мавқеи унинг ер усти ва ости бойликлари билан эмас, балки маданияти билан белгиланади. Ривожланнип тарихига эга барча мамлакатлар ўз маданий ёдгорликлари, жумладан, меморијий обидалари билан умуминсониятнинг маданий бойликларига хисса қўшиб келмоқда. Бу соҳада Бирлашган миллатлар ташкилотининг “Таълим, илм-фан ва маданият бўлими” (ЮНЕСКО) дунёдаги барча умуминсоний қадриятларни белгилаш, тиклаш ва асрар борасида кўп ишларни амалга оширмоқда.

Тарихий обидалар бунед этишида кўлланилган сопол-ғишиш энг яхши курилиш ашёларидандир. Гиштларнинг тури ва ўлчамларини ранг-баранглиги туфайли ҳар бирига алоҳида тўхталиб ўтиш мумкин. Аждодларимиз гиштини асосан гилтупроқ (кулол тупроқ)дан тайёрлашган. Деворларни пардоzlаш ва қўркамлаштириш учун эса сополлардан, керакли материаллардан: кошин, парчин, майолика, терракота ва яна бошқалардан фойдаланишган. Сопол буюмларни пишириш ҳам машҳарабозли мөҳнат бўлиб, жуда синчковликни талаб чиқилган.

Қадимги Римда кошоналар, саройлар ва ҳаммомларнинг пол қисмлари ва деворлари мозаикалар билан безатилган. Турли рангларда бўялган доиралардан иборат энг қадимий мозаикалар мидодандардан аввали уч минг йилликга тегиши.

Мозаикалар антик давр ва ўрта асрларда Қадимий Шарқ мамлакатлари ҳамда Византия, Италия, Грузия, Қадимий Русда ривожланган. Ислом мамлакатларида эса XIII-XIV асрларда кошинли мозаика урғфа кирган. Бу усула да бериши учун колиллар асосида ишланган бўлаклар иғтишади, мурракаб нақшлар тасвирилар яхшилиги, мурракаб нақшлар тасвирилар яхшилиги.

Мозаикани ишлаб чиқаришнинг асосини кўп миқдордаги майдо “кварц” куми бўлган лойиҳа месаси ташкил этиди. XIV-XV асрларда Самарқанд ва Бухорадаги бинолар пештотига ишланган мозаикалар жозибадорлиги билан дикқатни тортади. Самарқанд майолика, мозаика ва тош ўймакорлиги билан безатилган қадимий иштоатларга бойдир.

Майолика – ранги лойиҳа пишириб тайёрланган маҳсулотларга берилганном. Бундага плиткалар рангли лойдан ҳозирланниб, сир билан копланади ҳамда бўялиб, сўнг ўчқодаги оловда пиширилади. Шу тарикда лойиҳа бўялганларни жадаллик билан ёрқин “сопол тасвир” дунёга келади.

Майолика техникаси ёрдамида декоратив па-

неллар, плиткалар, шунингдек, идиш-төвоклар ва матто монументал ҳайкалтарошлиқ тасвирилар яратилган.

Санъат сифатида майолика қадимиги Миср ва бошқа Шарқ мамлакатларида маълуму машҳур бўлган. Деворларни беzaш учун кўпична рангли плиткалар ишлатилган. Қадимиги шаҳарларнинг ҳар бири ўзига хос санъат мактабларига эга бўлиб, майоликоларининг ўзгача ноёб композициялари ишлаб чиқилган.

Ўзбекистоннинг қадимий биноларидағи керамик плиталар кўк ва олтин рангларга бой. Диний иштоатлар оғизигинани равишда кўк гумбазлар ва жабжалар билан безатилган бўлиб, меъморлар уларни осмонга яқинлаштиришга ҳаракат қилишган ва ер юзидаги жаннат прототипида гулли шакллар билан безаттаган.

Курилиши 5 йил давом этган Бибихоним масжидида кошини майоликалардан фойдаланилган. Иштоати технологияси жуда мурракаб. Энг аввало, бўйлмаган лойиҳа плитаси бўлакларга бўйиниб, мурракаб нақшлар тасвирилар яхшилиги, мурракаб нақшлар тасвирилар яхшилиги.

Матлумкин, Ўзбекистон Республикаси худуди ўта бой цивилизация тарихига эга. Мамлакатимиз маданий қадриятларга, меморијий ёдгорликларига бой. 1991 йилда юртимиз мустақилликка эришгач, маданий қадриятларга, тарихий иштоатларга бўйиниб муносабат тубдан ўзгарди. Давлатимиз барча тарихий обидаларни асрлаш, уларни тиклаш ва келжак авлодларга етказилингизни дозларб масалага айлантириди ҳамда тегишилашни ташкилотларни жалб этиб, асосий мақсадини белгилаб олди. Буғун мана шу йўлда янада жадаллик билан илдамламоқдамиз.

Дилафуз ЖУМАЕВА,
Регистон ансамбли гид-таржимони

» Андиконда ўтган учрашув

Фарзанд-ларимиз - келажагимиз



» Тарихимиз

Музей ашёларини хужжатлаштириш қоидалари

Музей – бу бизнинг тарихимиз. У қачонлардир инсон томонидан яратилган ёки кашф этилган ноёб асори-атикаларни саклади ва келажак авлодга топширади. Музей жамиятнинг ўз тарихи ва маданийига нисбатан бўлган муносабатини акс эттирувчи кўзгу хисобланади. Шу сабабли музейлар замон ва жамият билан ҳамнафасликда, янгича усула иш юритиши зарур.



ИЛМИЙ ПАСПОРТЛАШТИРИШ ЖАРАЁНИ

Илмий-тадқиқот ҳар қандай музейнинг етакчи фаолият ўналиши ва иш юритишнинг асоси хисобланади.

Музейларнинг тарихий ривожланиши уларнинг доимий равишда фан билан боглиқларни кузатишга кўмаклашади.

Маълум даврларда музей тўпламлари бир қатор фанлар, фундаментал ва амалий тадқиқотлар таъни бўлиб, олимлар томонидан фан учун кўп янгиликлар очилган.

Илмий-тадқиқот – бу фаолиятнинг ўзига хос шакли бўлиб, жамиятга аввал маълум бўлмаган билимларни тарқатиш ва кўнкимга ҳосил бўлғаник.

Музейлар тадқиқот марказлари сифатида мажмуналаш, хисобга олиш, ўз тўпламларини ўрганиш, музей каталогларини бўлимларга ажратиш, рубрикаторларни ишлаб чиқиши, саклаш шароитини таъминалаш учун зарур методлар ишлаш, экспозиция ва кўргазмаларнинг илмий лойхасини яратиш ишлари билан шугулланади.

Тадқиқот ишлари асосан иккى йўналишда олиб борилади.

Биринчи – музей тўпламлари ва ёдгорликларини ўрганиш (ўтмиш меросининг номоддий мероси, муҳити, кўчмас ёдгорликлар ҳам шулар жумласидан). Мазкур обьектлар музей тадқиқотларининг асосий йўналиши хисобланади. Бу иш музейларда бўладиган фанлар билан боғлик; тарих, этнография, археология, биология, санъатшунослик ва ҳақасолар. Тадқиқотчилик фаолияти жараёнида янги манబалар очилиди, улардан фойдаланиши ва илмий кўлланилишига киритиш учун белгиланади, мумкин ечими кенгайтирилади ва чукурлаштирилади.

Иккинчи – музейшунослик тадқиқотлари бўйиб, барчаси учун умумийдир ва маълум ижтимоий функцияларни бажаради ҳамда бевосита музейшунослик ва у билан боғлик фанлар негизида ривожланади (социология, педагогика, психология).

ИЛМИЙ-ЗАХИРА ИШЛАРИ

1. Музей захиралари устида илмий иш олиб бориш, биринчи навбатда, музей предметлари ва коллекцияларини ўрганишга ва уларнинг илмий, тарихий, бадий аҳамиятини очиб беришга қартилган.

Коллекцияларни ўрганиш жараёнини боскичма-боскич олиб бориш лозим:

- музей предметини аниқлаш;
- таснифлаш;
- тартиблаштириш.

Ҳар бир музей предмети учун инвентар карточкалар тузили, уларга тадқиқот натижасида олинган мъълумотлар ёзилади;

- карточкалар мажмую инвентар картотекани ташкил этади.

Инвентар картотекалар каталог тузиш, коллекциялар ҳақида кисқача мъълумот олишига асос бўлади.

2. Захиралар билан илмий-тадқиқот ишининг яна бир йўналиши – музей предметларини саклашнинг илмий асосларини ишлаб чиқиши. Музейлардаги ҳазиналар биздан кейинги авлодга ҳам хизмат қилиши учун коллекциялар ҳолатини жуда қаттиқ назорат килиш, ўз вақтида таъмилаш, ҳарорат, намлик тартиби ни ҳар қуни кузатиб бориш зарур.

Бу кўп кирралари фаолиятнинг асоси бўлмиш илмий услубларни ишлаб чиқиши музей томонидан меросни саклаш функцияларидан энг муҳими. Бир қатор музейлар, бир вақтнинг ўзида, музей предметларини саклаш, таъмилаш, консервациялаш бўйича ийтиқ тадқиқот марказлари сифатида хизмат килиади.

- Шунингдек, тадқиқотчилик йўналишига захира ишларининг

Жорий йилнинг 29 марта куни Орол қишлоғидаги 52-умумтальим мактабида ёшларни кўллаб-куватлаш ва ахоли саломатлигини мустаҳкамлаш йи-ли давлат дастури ижросини таъминлаш мақсадида "Фарзандларимиз бизнинг келажагимиз" мавзусида учрашув бўлиб ўтди.

Унда Ўзбекистон конунчиллик пада-таси сенатори М.Ғаниева, Орол қишлоқ врачлик пункти шифокори Г.Қаххорова,

худуд участка профлактика нозирни Л.Тоштемировлар қаташди. Улар мам-лакатимизда олиб борилаётан амалий ишлар, турмушда инсон саломатлигининг ахамияти тўғрисида сўз юритдилар. Шунингдек, ёшларни кизиқтирган саволларга атрофлича жавоб бериши.

31 марта куни Андикон вилояти Кў-гиричоқ театрида "Алла айтган етар муродга" вилоят кўрик-танловида туман мада-ният бўлими бадиий ҳаваскорлари теат-

лаштирилган саҳна кўринишни намой-иш этди.

2 апрель куни эса "Орол" маданият марказида "Ўкуучининг одоб-ахлоқи ва кийиниш маданияти" мавзусида сухбат ўтказилди. Кечада 31-умумтальим макта-бининг юкори синф ўкучилари иштирок этиши. Кечага меҳмон сифатида "Холдад Ҳожи" жоме масжиди имоми ҳамда "Орол" МФЙ отинойиси таклиф этиди.

М.ХАТАМОВА, бўлим мудири

Она тилим

Ўзбек тилим, ўзлик тилим,
Эллардо дўстлик тилим.
Жаҳон минбарлари аро,
Байроғимсан Она тилим.

Искандаран қочмагансан,
Чингизга ўйл очмагансан.
Жанггоҳларда кўп синаланг,
Яроғимсан Она тилим.

"Илм бори улуглиқдир",
"Билим бори буюклиқдир".
Юсуф Ҳос Ҳожибдан мерос,
Булогимсан Она тилим.

Темур бобом жасорати,
Улугбекнинг маҳорати.
Гоҳо гурур, гоҳо ўқинч,
Титроғимсан Она тилим.

Сен Мотрудий, сен Бухорий,
Сен Беруний, сен Шайбоний.
Ватан учун жонин берган,
Широғимсан Она тилим.

Ҳам Навоий, шоҳ Бобурга,
Бобо Машраб, бобо пирга.
Зиё бериб, зиё олган,
Чироғимсан Она тилим.

Онам дейман, отам дейман,
Саждагоҳим Ватан дейман.
Минг бир танимдан ортигим,
Кароғимсан Она тилим.

Минг минглаган аждодларнинг,
Минг минглаган авлодларнинг.
Тилларга жило берган,
Кайроғимсан Она тилим.

Ният тугиб бу дилга,
Қадам кўйлик янги ўйла.
Булоқ тарих йўллариди,
Маёғимсан Она тилим.

Ҳакимжон ЭРМАТОВ

» Эълон!

Юнус Ражабий номидаги Ўзбек миллий мусиқа санъати институти

куйидаги кафедралар бўйича лавозимларга танлов эълон килади:

- "Ўзбек мақоми тарихи ва назарияси" кафедраси – катта ўқитувчи (2),
- "Достон ижроҷилиги" кафедраси – катта ўқитувчи (1), профессор (1),
- "Мақом чолғу ижроҷилиги" кафедраси – доцент (1), катта ўқитувчи (2)
- "Мақом хонандалиги" кафедраси – катта ўқитувчи (1), доцент(1), профессор(1)

Танловда иштирок этиши учун даъвогарлар куйидаги хужжатларни тақдим этишлари лозим:

- ректор номига ариза;
- ходимлар шахсий варажаси;
- олий матбуоти, илмий даражаси, илмий унвони ҳақида диплом ва аттестатларнинг нусхалари;
- ўқув-услубий, илмий-тадқиқот ва илмий-ижодий ишларни рўйхати;
- мутахассислик бўйича охирги уч ўқида малака оширганлиги тўғрисида гувоҳнома ва сертификатлар нусхаси;

Аризалар эълон чиқсан кундан бошлаб бир ой муддат ичда Юнус Ражабий номидаги Ўзбек миллий мусиқа санъати институтининг ходимлар бўлими томонидан қабул килинади.

Манзил: Тошкент шаҳри, Мустақиллик шоҳ кўчаси, 31-й. Юнус Ражабий номидаги Ўзбек миллий мусиқа санъати институти.

Гулмира САЛИХОВА, Ўғил ШОДИЕВА,
Ангрен шаҳар тарихи музейи илмий ходимлари

